

POSTANOWIENIE

Dnia 31 lipca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Adam Roch

w sprawie **P. K.**

o przestępstwo z art. 197 § 1 k.k. i inne

po rozpoznaniu w Izbie Karnej

w dniu 31 lipca 2024 r.

na posiedzeniu bez udziału stron w trybie art. 535 § 1 i 3 k.p.k.

kasacji wniesionej przez obrońcę

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 18 grudnia 2023 r., sygn. akt IV Ka 437/23,

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum w Szczecinie

z dnia 29 grudnia 2022 r., sygn. akt V K 536/22

na podst. art. 535 § 3 k.p.k.

postanowił:

- 1. oddalić kasację obrońcy jako oczywiście bezzasadną;**
- 2. kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego obciążyć skazanego P. K.**

UZASADNIENIE

P. K. został oskarżony o to, że:

1. w dniu 24 kwietnia 2021 r., w S., w lokalu mieszkalnym, po uprzednim zastosowaniu przemocy wobec A. M. polegającej na siłowym zdjęciu leginsów i zerwaniu majtek oraz przytrzymywaniu, złapaniu za głowę, szyję i położeniu na łóżku, doprowadził wyżej wymienioną do odbycia stosunku płciowego analnego, tj. o przestępstwo z art. 197 § 1 k.k.;
2. w okresie od lutego 2021 r. do lipca 2021 r., dat bliżej nieustalonych, w S., uporczywie nękał A. M. poprzez wielokrotne przychodzenie do miejsca jej zamieszkania i do innych miejsc, w których wyżej wymieniona przebywała, prowadząc do zastraszania i zdominowania wyżej wymienionej, co wzbudzało u A. M. uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia i istotnie naruszało jej prywatność, a w nocy na 26 czerwca 2021 r. podczas jednej z wizyt chwycił A. M. za ręce i pchnął ją tak, że uderzyła o drzwi szafy, co skutkowało spowodowaniem u wyżej wymienionej uszkodzeń ciała w postaci sińców obu kończyn górnych oraz obu ud, naruszających czynności narządów ciała pokrzywdzonej na czas nie przekraczający 7 dni, tj. o przestępstwo z art. 190a § 1 k.k. w zb. z art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.;
3. w okresie od daty bliżej nieustalonej, po dniu 24 kwietnia 2021 r. do lipca 2021 r., daty bliżej nieustalonej, w S., w lokalu mieszkalnym, po uprzednim zastosowaniu przemocy wobec A. M. polegającej na siłowym zdjęciu spodni i majtek oraz przytrzymywaniu, usiłował doprowadzić wyżej wymienioną do odbycia stosunku płciowego, lecz zamierzonego celu nie osiągnął z uwagi na opór A. M. i obecność w pokoju innych osób, tj. o przestępstwo z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 197 § 1 k.k.;
4. w okresie od daty bliżej nieustalonej, po dniu 24 kwietnia 2021 r. do lipca 2021 r., daty bliżej nieustalonej, w S., w lokalu mieszkalnym po uprzednim zastosowaniu przemocy wobec A. M. polegającej na rzuceniu wyżej wymienionej na łóżko, siedzeniu na niej oraz przytrzymywaniu, usiłował doprowadzić wyżej wymienioną do odbycia stosunku płciowego oralnego, lecz zamierzonego celu nie osiągnął z uwagi na opór A. M. i przyjscie do pokoju i nnych osób, tj. o przestępstwo z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 197 § 1 k.k.

Wyrokiem z dnia 29 grudnia 2022 roku, sygn. akt V K 536/22, Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum w Szczecinie:

1. uznał P. K. za winnego czynów zarzucanych mu w punktach 1, 3 i 4 i za ten ciąg przestępstw, na podstawie art. 197 § 1 k.k., przy zastosowaniu art. 91 § 1 k.k., wymierzył mu karę 4 lat pozbawienia wolności;
2. uznał P. K. za winnego czynu zarzucanego mu w punkcie 2 i za to na podstawie art. 190a § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k., wymierzył mu karę 1 roku pozbawienia wolności;
3. na podstawie art. 85 § 1 k.k. i art. 91 § 2 k.k. połączył orzeczone wobec P. K. kary pozbawienia wolności i orzekł wobec niego karę łączną 4 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności.

Apelację od powyższego wyroku wniósł obrońca oskarżonego zarzucając:

1. mającą wpływ na treść orzeczenia obrazę przepisów postępowania, a mianowicie art. 424 § 1 pkt 1 k.p.k. poprzez wadliwe sporządzenie uzasadnienia wyroku wydanego w niniejszej sprawie polegające na całkowitym pominięciu przez sąd wynikającego z art. 424 § 1 pkt 1 k.p.k. obowiązku nie tylko wskazania, jakie fakty sąd uznał za udowodnione lub nieudowodnione, ale przede wszystkim na jakich w tej mierze oparł się dowodach (wraz ze wskazaniem powodów uznania dowodu) i dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych, co w konsekwencji uniemożliwia oskarżonemu i jego obrońcy skuteczną polemikę z treścią wydanego w sprawie wyroku, a w konsekwencji pełne skorzystanie przez oskarżonego z przysługującego mu prawa do obrony – w części dotyczącej wywiedzenia apelacji od wydanego w sprawie wyroku, zaś sądowi odwoławczemu przeprowadzenie skutecznej i zgodnej z wymaganiami przepisów prawa kontroli instancyjnej.

Podnosząc ten zarzut obrońca wniósł o zwrot akt sądowi I instancji celem uzupełnienia uzasadnienia.

2. mającą wpływ na treść orzeczenia obrazę przepisów postępowania, a mianowicie art. 7 k.p.k. poprzez brak dokonania przez sąd oceny dowodów będących podstawą ustalenia faktów – co tyczy się dowodu z zeznań pokrzywdzonej A. M. oraz świadków S. M., S. T., W. M., K. D., częściowo K. K., K. K., Z. R., I. S., opinii ZMS PUM w S., opinii biegłego psychologa czy też częściowo wyjaśnień P. K., tj. wszystkich dowodów wymienionych przez sąd w pkt. 1.1 uzasadnienia (fakty uznane za udowodnione – w kolumnie dowód)

stanowiących podstawę uznania oskarżonego za winnego zarzuconych jemu czynów; jedynie z treści wyroku i analizy pkt. 1.1. wnioskować można, że sąd ustalił fakty opisane w części 1.1.1. uzasadnienia opierając się na dowodach wymienionych w rubryce „dowód”, jednakże bez przeprowadzenia jakiejkolwiek oceny dowodów, na których sąd pierwszej instancji opierał się ustalając poszczególne fakty;

3. mającą wpływ na treść orzeczenia obrazę przepisów postępowania, a mianowicie art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. poprzez dokonanie dowolnej oceny materiału dowodowego, w szczególności zeznań świadków K. K., I. S., F. F., A. K., J. M., a także wyjaśnień oskarżonego P. K., w sposób pozbawiony wnikliwości, zasad logicznego wnioskowania, wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego, co doprowadziło do błędnych ustaleń faktycznych polegających na przyjęciu przez sąd, że:

1. w dniu 24 kwietnia 2021 r. P. K. doprowadził pokrzywdzoną do odbycia stosunku seksualnego analnego, na który A. M. nie wyrażała zgody,
2. po dniu 24 kwietnia 2021 r. oskarżony dwukrotnie usiłował doprowadzić pokrzywdzoną do odbycia stosunku seksualnego bez jej zgody,
3. przez cały okres znajomości P. K. kontrolował pokrzywdzoną, nie pozwalał jej na jakąkolwiek aktywność bez jego wiedzy i zgody, szybko się denerwował i robił się w stosunku do niej agresywny, opluwał pokrzywdzoną, szarpał ją, używał w stosunku do niej słów powszechnie uznawanych za obelżywe, groził, że poinformuje wspólnych znajomych o pożyciu seksualnym z pokrzywdzoną, zaś kiedy A. M. chciała odejść bez pozwolenia oskarżonego, blokował ją w ten sposób, że brał na ręce,

kiedy to ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynika, że sama pokrzywdzona zaprzeczała temu, ażeby kiedykolwiek doszło pomiędzy nią, a pokrzywdzonym do zbliżeń intymnych bez jej zgody, a zachowanie pokrzywdzonej zarówno w trakcie trwania relacji towarzyskiej z oskarżonym, jak i już po jej zakończeniu świadczy wprost o tym, że oskarżony nie przekroczył nigdy granicy braku zgody pokrzywdzonej na zbliżenie intymne i nie odbył, ani nie usiłował odbyć stosunku seksualnego bez zgody A. M.; za równie nieuprawnione uznać należy ustalenie sądu pierwszej instancji, jakoby

zachowanie oskarżonego przez cały okres znajomości z nią wyczerpało znamiona przestępstwa określonego w art. 190a § 1 k.k.;

4. błąd w ustaleniach faktycznych, przyjętych za podstawę orzeczenia, mający istotny wpływ na treść wydanego orzeczenia, sprowadzający się do przyjęcia przez sąd, że (ww. ustalenia faktyczne sąd pierwszej instancji zawarł w pkt 3 uzasadnienia – podstawa prawna wyroku, w rubryce – zwięźle o powodach przyjętej kwalifikacji prawnej):

1. oskarżony uzależnił pokrzywdzoną od swojego towarzystwa, a gdy pokrzywdzona chciała zakończyć znajomość, to uciekł się do szantażu i groził, że o ich współżyciu opowie wspólnym znajomym;
2. A. M. była gotowa wybaczyć oskarżonemu gwałt, do którego doszło w dniu 24 kwietnia 2021 r. w zamian za to, że oskarżony odwzajemni jej uczucie;
3. pokrzywdzona godziła się na inne akty seksualne, w tym na seks oralny, w trakcie którego była zmuszona do połknięcia nasienia oskarżonego dając tym samym dowód swojej miłości do niego;

pomimo, iż żaden z przeprowadzonych w niniejszym postępowaniu dowodów nie dawał podstawy do przyjęcia stosunku uzależnienia oskarżonego od pokrzywdzonej, używania przez oskarżonego szantażu czy gróźb opowiedzenia o współżyciu wspólnym znajomym w przypadku zakończenia znajomości z nim, gotowości pokrzywdzonej do wybaczenia gwałtu pod warunkiem odwzajemnienia jej uczucia przez oskarżonego czy też motywów, którymi miała kierować się pokrzywdzona godząc się na inne akty seksualne z oskarżonym.

W razie nieuwzględniania powyższych zarzutów obrońca zarzucił także:

4. rażącą niewspółmierność orzeczonych wobec oskarżonego kar jednostkowych oraz kary łącznej, bez uwzględnienia w sposób należyty wszystkich okoliczności niniejszej sprawy, w szczególności stopnia winy oskarżonego, stopnia społecznej szkodliwości czynu, motywacji oskarżonego, rodzaju i stopnia naruszenia ciążących na sprawcy obowiązków, sposobu życia przed popełnieniem przestępstwa i zachowania po popełnieniu przestępstwa (niekaralność oskarżonego zarówno w dacie zarzuconych jemu czynów, jak i w dacie wyrokowania), co

czyni wymierzone w niniejszej sprawie kary jednostkowe i karę łączną rażąco niewspółmiernie surowymi i niezgodnymi z dyrektywami wymiaru kary z art. 53 k.k.

Wyrokiem z dnia 18 grudnia 2023 roku, sygn. akt IV Ka 437/23, Sąd Okręgowy w Szczecinie zmienił zaskarżone orzeczenie jedynie w zakresie podstawy prawnej zaliczenia okresu zatrzymania na poczet kary oraz jako podstawę prawną rozstrzygnięć w oparciu o art. 4 § 1 k.k. wskazał przepisy kodeksu karnego w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2023 roku. W pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymano w mocy.

Kasację od powyższego prawomocnego rozstrzygnięcia wniósł obrońca, zarzucając:

1. rażące naruszenie prawa karnego procesowego, mogące mieć istotny wpływ na jego treść, a mianowicie art. 449a § 1 pkt 1 k.p.k. poprzez nieprawidłowe przeprowadzenie kontroli odwoławczej, skutkujące brakiem uznania za niezbędne dla prawidłowego wyrokowania w sprawie zwrócenia akt sprawy sądowi pierwszej instancji w celu uzupełnienia uzasadnienia zaskarżonego wyroku, pomimo iż sporządzone przez sąd pierwszej instancji uzasadnienie zaskarżonego wyroku zawierało rażące, elementarne braki, bowiem sąd pierwszej instancji zaniechał przedstawienia oceny dowodów zgodnie z wymogami wynikającymi z art. 424 § 1 pkt 1 k.p.k., bowiem w pkt 2 uzasadnienia – ocena dowodów, pkt 2.1 – dowody będące podstawą ustalenia faktów – sąd nie wymienił, które dowody stanowiły dla sądu podstawę ustalenia faktów, ani tym bardziej nie wskazał powodów uznania każdego z tych dowodów w konsekwencji sąd I instancji całkowicie pominął kluczową i wręcz elementarną część pisemnego uzasadnienia wyroku – część dotyczącą oceny dowodów będących podstawą ustalenia faktów wraz ze wskazaniem powodów uznania tych dowodów przez sąd za stanowiące podstawę ustalenia faktów i wyrokowania, zaś sąd drugiej instancji kompletnie nie dostrzegł tych uchybień, w konsekwencji nie zastosował art. 449a § 1 pkt 1 k.p.k.;
2. rażące naruszenie prawa karnego procesowego, mogące mieć istotny wpływ na jego treść, a mianowicie art. 457 § 3 k.p.k. poprzez sporządzenie uzasadnienia przez sąd drugiej instancji i podania, czym sąd kierował się

wydając wyrok oraz dla czego zarzuty i wnioski apelacji sąd uznał za niezasadne, pomimo iż sporządzone przez sąd pierwszej instancji uzasadnienie obarczone jest brakami polegającymi na pominięciu w całości tej części pisemnego uzasadnienia wyroku, która dotyczy oceny dowodów będących podstawą ustalenia faktów wraz ze wskazaniem powodów uznania tych dowodów przez sąd za stanowiące podstawę ustalenia faktów i wyrokowania, co uniemożliwiało przeprowadzenie w całości kontroli instancyjnej wydanego w sprawie przez sąd pierwszej instancji orzeczenia;

3. mającą istotny wpływ na treść orzeczenia, rażącą obrazę przepisów postępowania, a mianowicie art. 42a § 3-14 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych, poprzez brak zawiadomienia ustanowionego obrońcy i oskarżonego o zmianie składu sędziowskiego rozpoznającego sprawę przez sąd odwoławczy wynikającego z zarządzenia z dnia 7 grudnia 2023 r. o zmianie składu orzekającego, a jedynie poinformowanie obrońcy w toku rozprawy apelacyjnej o takiej zmianie, czym naruszono możliwość rzetelnego ustosunkowania się, zbadania spełnienia przez sędziów wymogów niezawisłości i bezstronności z uwzględnieniem okoliczności towarzyszących ich powołaniu i ich postępowania po powołaniu, a ewentualnie złożenia odpowiedniego wniosku.

Podnosząc powyższe zarzuty obrońca wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

W odpowiedzi na kasację prokurator wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Kasacja obrońcy okazała się bezzasadna w stopniu oczywistym, co uzasadniało rozpoznanie jej na posiedzeniu w trybie przewidzianym w art. 535 § 1 i 3 k.p.k.

Tytułem wstępu zaznaczyć trzeba, że kasacja, jako środek zaskarżenia o wiele bardziej w stosunku do apelacji sformalizowany, przysługujący od

prawomocnego wyroku sądu odwoławczego, musi spełniać restrykcyjne wymogi w zakresie konstrukcji zarzutów, zaś nierespektowanie tych wymagań skutkuje bądź niedopuszczalnością tego środka – art. 530 § 2 k.p.k., bądź w fazie merytorycznej oceny uznaniem jego oczywistej bezzasadności – art. 535 § 3 k.p.k. (por. postanowienie SN z dnia 23 lutego 2022 r., IV KK 437/21, LEX nr 3403008). Wywiedziona przez obrońcę kasacja wymogom postępowania kasacyjnego nie sprostowała.

Podniesiony przez autora nadzwyczajnego środka odwoławczego zarzut naruszenia art. 449 § 1 pkt 1 k.p.k. jest zarzutem niekasacyjnym. Zgodnie z treścią tego przepisu, jeżeli jest to niezbędne dla prawidłowego wyrokowania w sprawie, sąd odwoławczy przed wydaniem orzeczenia może zwrócić akta sprawy sądowi pierwszej instancji w celu uzupełnienia uzasadnienia zaskarżonego wyroku, jednocześnie szczegółowo wskazując kwestie, o które należy uzupełnić uzasadnienie. Ze względu na charakter przytoczonego unormowania, w orzecznictwie akcentuje się, że podstawą zarzutu kasacji nie może być kwestia skorzystania z przepisu art. 449a § 1 k.p.k. Jest to bowiem przepis adresowany do sądu odwoławczego i sąd ten, według swojego uznania, może zwrócić akta w celu uzupełnienia uzasadnienia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2017 r., V KK 465/17, LEX nr 2433087), bądź też z uprawnienia tego nie skorzystać (postanowienie SN z dnia 27 kwietnia 2022 r., I KK 140/22, LEX nr 3433208). Dostrzec przy tym trzeba, że sąd odwoławczy w uzasadnieniu swojego orzeczenia w sposób logiczny i rzeczowy odniósł się do postulowanego przez obronę w apelacji wniosku o zwrócenie akt sprawy sądowi pierwszej instancji w celu uzupełnienia uzasadnienia wskazując, że nie było ku temu podstaw. Zauważyć dodatkowo należy, że zarzutu naruszenia art. 449 § 1 pkt 1 k.p.k. obrońca nie powiązał z nienależytą kontrolą odwoławczą, co także wskazuje na jego oczywistą bezzasadność. Skoro bowiem sygnalizowane zdaniem obrońcy naruszenie art. 449 § 1 pkt 1 k.p.k. nie spowodowało nierzetelnej kontroli odwoławczej, to nawet niewłaściwe nieskorzystanie z tego przepisu nie mogło mieć istotnego wpływu na treść zaskarżonego wyroku.

Wymaganiom postępowania kasacyjnego nie sprostął również drugi z zarzutów wyszczególnionych w kasacji, a dotyczący naruszenia art. 457 § 3 k.p.k.

W kontekście tym wystarczające byłoby przywołanie art. 537a k.p.k., zgodnie z którym nie można uchylić wyroku sądu odwoławczego z tego powodu, że jego uzasadnienie nie spełnia wymogów określonych w art. 457 § 3 k.p.k., jednak nie tylko ta kwestia (choć dla sposobu rozpoznania kasacji znacząca) doprowadziła do powziętej na wstępie konkluzji. Poddając analizie argumentację owego zarzutu nie sposób nie dostrzec, że skarżący w istocie zarzuca sądowi odwoławczemu, iż ten wywiązał się ze swych zadań w sposób nadmiarowy, wyręczając niejako sąd I instancji. Na tle takiej argumentacji nie sposób przyjąć, że sąd odwoławczy wymaganom przewidzianym przez art. 457 § 3 k.p.k. nie sprostał. W kontekście czynionych przez skarżącego zarzutów zwrócić nadto uwagę należy, że aktualnie obowiązujące przepisy procedury karnej (art. 437 § 1 i 2 k.p.k.) ustanawiają regułę, zgodnie z którą sąd odwoławczy po rozpoznaniu sprawy wydaje orzeczenie merytoryczne (utrzymujące w mocy lub zmieniające zaskarżone orzeczenie), a nie kasatoryjne. Tak ukształtowana rola sądu II instancji niewątpliwie stwarza możliwość zaistnienia sytuacji, gdy uchybienia sądu *meriti* konwalidowane zostają dopiero przez sąd *ad quem*. Działanie takie pozostaje tym bardziej wskazane gdy uchybienia stwierdzone zostaną jedynie w dokumencie sprawozdawczym, jakim jest wszak uzasadnienie wyroku, nie zaś w procedowaniu sądu. Wszystko co powyżej powiedziano nakazywało uznać także i ten zarzut za oczywiście bezzasadny.

Równie bezzasadny był również ostatni z kasacyjnych zarzutów. Autor kasacji wskazywał w nim naruszenie art. 42a § 3-14 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych poprzez brak zawiadomienia ustanowionego obrońcy i oskarżonego o zmianie składu sądu odwoławczego rozpoznającego sprawę. Dostrzec jednak trzeba, że skuteczność uchybienia o charakterze względnym wymaga wykazania, iż było ono rażące i mogło mieć istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia (art. 523 § 1 k.p.k.). W kontekście niniejszej sprawy żadna z powyższych przesłanek nie zaistniała. Zwrócić uwagę należy, że obrońca osobiście uczestniczył w rozprawie odwoławczej, na której pouczone go o zmianie składu sądu. W tych okolicznościach zyskał on pełne instrumentarium procesowe do podjęcia niezbędnego działania. Przede wszystkim mógł choćby wnieść o odroczenie rozprawy celem zyskania czasu na podjęcie decyzji co do złożenia

ewentualnego wniosku o przeprowadzenie testu bezstronności. Tymczasem odnośnie do sygnalizowanej przez przewodniczącego składu kwestii obrońca przyjął postawę całkowicie bierną. Wypada nadto zauważyć, że także w kasacji skarżący zyskiwał pole do zakwestionowania zmiany składu sądu odwoławczego, przedstawiając konkretne okoliczności dotyczące określonych sędziów. Także i tej czynności autor kasacji jednak zaniechał, nie czyniąc jednocześnie w ten sposób zadość konieczności wykazania możliwości wywarcia przez podnoszone uchybienie istotnego wpływu na treść wyroku. Tym samym również ostatni z zarzutów należało uznać za oczywiście bezzasadny.

W konsekwencji, w związku z oddaleniem nadzwyczajnego środka odwoławczego, Sąd Najwyższy po myśli art. 637a k.p.k. w zw. z art. 636 § 1 k.p.k. obciążył skazanego P. K. kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego.

[PGW]

[ms]